

10 ARALIK 2024

İHD

İnsan Hakları Derneği
Human Rights Association
Komeleya Mafén Mirovan

Kabul edilmişin 76. Yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi çağımızın en önemli kurucu sözleşmesi olarak insanlığın yolunu aydınlatmaya devam ediyor.

da yeterince etkin olamamaktadır. Güçlü devletlerin çıkar ilişkilerine dayalı oluşturdukları askeri ve ekonomik birliktelikler, sürdürülen savaş politikaları yakın çevremizde Ukrayna, Gazze ve bugünlerde Suriye’de olduğu gibi halkları temel hak ve özgürlüklerini kullanamaz hale getirmiş, büyük bir insani krize yol açmıştır. Özellikle devletlerin demokrasi ve hukuk taahhüdünden giderek uzaklaşmaları, başta Evrensel Bildirge olmak üzere uluslararası insan hakları sözleşmelerinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmaları, insanlığın en önemli kazanımlarından birisi olan insan haklarının hem bir referans sistemi hem de bir denetim mekanizması olarak zayıflamasına, küresel insan hakları rejiminin ağır bir kriz içine girmesine yol açmıştır. Yaşanan tüm olumsuzluklara karşın dünyanın her yerinde halklar özgürlük, adalet, eşitlik ve insan hakları talepleriyle itirazlarını yükseltmektedirler. Devletlerin ve hükümetlerin bu itirazlara yanıtı ise şiddetin her türünü sistematikleştirip yaygınlaştırma ve hayatın tek gerçeği olarak toplumlara dayatma şeklinde olmaktadır. Bugün tüm dünyada yaşanan ağır kriz karşısında insan haklarını savunmak ve kurucu rolünü yeniden etkin kılmak en asli görevimizdir.

Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğünün İhlallerine Son!

2024, bir önceki yıl gibi toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü açısından kısıtlama ve ihlallerin kural, özgürlüklerin kullanımının ise istisna olduğu bir yıl olmuştur. Yıl içinde her toplumsal kesimden kişi ve grup, bilhassa da seçtikleri belediye başkanlarının yerine iradelerini hiçe sayarak kayyım atanmasını protesto eden Kürt seçmenler, toplanma ve gösteri yapma özgürlüklerini mülki idare amirlerinin yasakları ve/veya kolluk güçlerinin fiili müdahaleleri sonucunda kullanamamışlardır.

Örgütlenme özgürlüğü, demokrasilerin işlemesi için elzem olan temel insan haklarından biridir. Türkiye’de yurttaşlar, toplu olarak bir araya gelip eyleyemedikleri ve düşüncelerini açıklamadıkları için örgütlenme özgürlüklerini de kullanamamakta, müşterek geleceklerini şekillendirmek üzere sivil ve kamusal alana örgütlü olarak katılamamaktadırlar. 2024 yılında insan hakları örgütlerinin, dernek, vakıf, emek ve meslek örgütleri ile siyasi partilerin çok sayıda üye ve yöneticisi gözaltına alınmış, tutulanmış, haklarında açılan davalar ile üzerlerinde baskı oluşturulmaya çalışılmıştır. Seçmen ve yurttaş iradesinin gaspına dayalı, hukukun üstünlüğü ilkesine, insan hakları ve demokrasi değerlerine tümüyle aykırı bir yerel yönetim rejiminin ifadesi olan kayyım atamaları aynı zamanda örgütlenme özgürlüğünün de ağır ihlalidir.

30 maddeden oluşan Evrensel Bildirge, Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde yürütülen uzun çalışmalar sonucunda 10 Aralık 1948 tarihinde Paris’te toplanan BM Genel Kurulu tarafından kabul ve ilan edilmiştir. Türkiye, Evrensel Bildirgeyi 27 Mayıs 1949 tarihli Resmi Gazete’de yayınlamaya yürürlüğe koymuştur. İki yıl sonra BM Genel Kurulu, 1950’de “10 Aralık”ı, “Uluslararası İnsan Hakları Günü” olarak ilan etmiştir.

BM, İkinci Dünya Savaşı’nın yol açtığı ağır insani yıkımın bir daha asla yaşanmaması için, barış, insan hakları ve demokrasi ideallerine dayalı uluslararası bir sistem oluşturma hedefiyle inşa edilmiştir. Evrensel Bildirge de bu sistemin kurumsallaştırılmasında, insanlığın haysiyet, eşitlik ve adalet arayışında temel ve vazgeçilmez bir yere sahiptir. Bugün gelinen aşamada maalesef bu ideallerin çok gerisinde kalmıştır. Evrensel Bildirge’de yer alan hak ve özgürlüklere dayalı uluslararası bir düzen hâlâ kurulamamıştır. BM, küresel boyutta yaşanan eşitsizliği, adaletsizliği, ırkçılığı, ayrımcılığı, sömürgeciliği, otoriterleşmeyi sonlandırma-

İfade Özgürlüğünü İnadına Savunuyoruz!

Siyasal iktidarın, demokratik toplumun can damarlarından birini oluşturan düşünce ve ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamaları, özellikle de basın ve insan hakları savunucuları üzerindeki kaygı verici boyutta artan baskı ve kontrolü 2024 yılında da sürmüştür. Mevzuatta ifade özgürlüğünün kullanımı önünde engel oluşturan 15'ten fazla düzenleme bulunurken kamuoyunda "Etki Ajanlığı Yasası" olarak bilinen yeni bir düzenlemenin gündeme getirilmesi hiç bir şekilde kabul edilemezdir. Böyle bir düzenlemenin yapılması halinde bu, hakkın özünü ortadan kaldıracak ve ifade özgürlüğünü tümüyle kullanılmaz hale getirecektir.

Kürt Sorununun Çözümünde Güvenlikçi Politikalar Terk Edilmelidir

Kürt sorunu, Türkiye'nin demokratikleşmesinin önündeki en temel engellerden biri olarak varlığını korumaktadır. Sorunun barışçıl, demokratik ve adil çözümüne yönelik esas olarak iktidar tarafından içtenlikli, bütünlüklü adımların atılmaması, yanı sıra Ortadoğu'daki gelişmelerin de etkisi ile 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin hemen ardından başlayan silahlı çatışma ortamı halen sürmekte ve başta yaşam hakkı olmak üzere ağır ve ciddi insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Hak savunucuları olarak bizler, Kürt sorununun her zaman demokratik, barışçıl ve adil çözümünü savunduk. Bugün Ortadoğu'da ki son gelişmeleri ve dalga dalga yayılan savaş tehdidini düşünürsek barış ve çözüm ısrarımız daha da güçlenmektedir. O nedenle, çatışmaların hemen şimdiki durmasını istiyoruz. Çatışmasızlık ortamının tesisi ile birlikte çatışmasızlık halinin yaşanan olumsuzluklardan da hareketle tahkim edilmiş bir hale getirilerek güçlendirilmesi, izlenmesi ve

toplumsal barışın sağlanabilmesi için tüm tarafların içtenlikli, etkin programlar geliştirmesi gerekmektedir.

Kayım Atamaları ile Gerçekleştirilen İrade Gaspına Son Verilmelidir

Kayım atama işleminin dayanağı olarak Anayasanın 127. Maddesinin 4. Fıkrasının son cümlesi geçmektedir. Burada "görevle ilgili bir suç sebebiyle" İçişleri Bakanı kararıyla geçici görevden uzaklaştırma kararı verilebileceği yazılıdır. Nitekim 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 47. Maddesinde de paralel bir düzenleme yer almaktadır. Yasal düzenleme bu olmasına rağmen 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişimi sonrasında oluşturulan olağanüstü düzen ve Kanun Hükmünde Kararnamelerle devleti yönetme uygulamasıyla birlikte yeni bir yasa ortaya çıkarılmıştır. 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile eklenen ardından

6758 sayılı kanunla yasalaşan 45. Maddenin 2. Fıkrasında tarafınıza yeni bir yetki ihdas edilmiştir. Bu yetki "terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırma durumunu düzenlemektedir. Söz konusu düzenlemenin demokratik hukuk devleti ilkeleriyle çeliştiği ortadadır. Kaldı ki Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir devletin yönetilmesi de hukuk ve demokrasi ilkeleriyle bütünüyle çelişmektedir. Görevden uzaklaştırılan tüm belediye başkanlarının masumiyet karinesinden yararlanması ana ilkesi zedelenmiştir.

Hiçbir belediye başkanı hakkında kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmamasına rağmen halkın iradesiyle seçilmiş söz konusu belediye başkanlarının görevden alınarak, belediyelere kayyum

atanması anti demokratik bir uygulama olmuştur. Gerek Türkiye Cumhuriyet Devleti'nin Anayasası ve iç hukuk düzenlemeleri gerekse altına imza attığı uluslararası sözleşmelerle bütünüyle çelişen bu uygulamanın kabul edilebilir bir yanı olmadığı gibi toplumsal ilişkilerin gerginleşmesine de neden olan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kalıcı OHAL Düzeni Sona Ermeli, OHAL'in Sonuçları Ortadan Kaldırılmalıdır!

Ülke, 2016 yılından bu yana önce doğrudan, 19 Temmuz 2018 tarihinden itibaren de resmen kaldırıldığı söylenece de yapılan pek çok düzenleme ile kalıcılık/süreklilik kazandırılan bir OHAL rejimi ile yönetilmektedir. Bu durum/süreç, siyasal iktidarın gücünü sınırlayan anayasacılık ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin terkedilmesine yol açmıştır. Böylelikle keyfîlik ve belirsizlik kamusal/siyasal alanın asli unsurları haline gelmiştir. Özellikle bir yönetim tekniği olarak başvurduğu belirsizlik yaratma gücü,

siyasal iktidara erkini daha da merkezileştirip toplum üzerindeki baskı ve kontrolünü arttırma olanağı sağlamaktadır.

Gerçek Bir Reform, Kuvvetler Ayrılığı İlkesine Dayalı Yeni ve Demokratik Bir Anayasa ile Yapılabilir

Türkiye’de hukukun üstünlüğüne dayalı yeni bir yargı yapılanmasının kurulması ve adalete olan güvenin tesis edilmesi için kuvvetler ayrılığı ilkesine dayalı yeni bir anayasa yapılmalı, mevcut tek kişi yönetimine dayalı otoriter anayasadan vazgeçilmelidir. Siyasal iktidarın kamuoyunda beklenti yarattığı İnsan Hakları Eylem Planı’nda iddia edilenlerin büyük kısmı hala yerine getirilmemiş, AIHM’in Demirtaş ve Kavala kararlarının gereği yerine getirilmemiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin açıkladığı Türkiye ile ilgili karar ve tavsiyeler mutlaka uygulanmalıdır.

Yaşam Hakkı İhlallerine, İşkence ve Kötü Muameleye Son Verilmelidir

Siyasal iktidarın ekonomiden toplum sağlığına ülkenin her meselesini güvenlik sorunu haline getiren, toplumu kutuplaştıran, ülke içinde ve dışında şiddeti esas alan, bilhassa da Kürt sorununun ve uluslararası sorunların çözümünde çatışma ve savaşı tek yöntem haline getiren politikaları sonucunda 2024 yılında da yoğun yaşam hakkı ihlalleri yaşanmıştır. Çok faklı toplumsal kesimlerden insanlar ya doğrudan kolluk güçlerinin şiddeti ya da devletin, “önleme ve koruma” yükümlülüğünü yerine getirmemesi sonucu yapısal şiddetin ve/veya üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen şiddetin sonucu yaşamlarını yitirmişlerdir.

Anayasa’nın ve evrensel hukukun mutlak olarak yasaklamasına ve insanlığa karşı bir suç olma vasfına rağmen işkence olgusu 2024 yılında da Türkiye’nin en başat insan hakları sorunu olmuştur. Resmi gözaltı merkezlerinin yanı sıra kolluk güçlerinin barışçıl toplantı ve gösterilere müdahalesi sırasında, sokak ve açık alanlarda ya da ev ve iş yeri gibi mekânlarda, yani resmi olmayan gözaltı yerlerinde ve gözaltı dışındaki ortamlarda yaşanan işkence ve diğer kötü muamele uygulamaları, yeni bir boyut kazanmıştır. Denilebilir ki siyasal iktidarın baskı ve kontrole dayalı yönetme tarzı sonucu günümüzde tüm ülke adeta işkence mekânı haline gelmiştir.

Siyasi Mahpuslar Serbest Bırakılmalıdır

Siyasi iktidarın TMK’yi kullanılarak uyguladığı yargı yoluyla baskı politikası sonucunda çok sayıda seçilmiş milletvekili, belediye eş başkanı, belediye ve il genel meclis üyeleri ile siyasetçiler, akademisyenler, avukatlar, aydın ve yazarlar, gazeteciler, insan hakları savunucuları, sendikacılar, öğrenciler ve aktivistler adeta birer siyasi rehine olarak hapiste tutulmaktadır. Bir an önce siyasi mahpusların koşulsuz olarak serbest bırakılmasını istiyoruz.

Hapishanelerdeki Hak İhlalleri Sona Ermelidir

Devletlerin insan haklarına yönelik saygısızın dolaylı göstergesi olan hapishaneler, bugün Türkiye’de siyasal iktidarın hukuku bir baskı ve sindirme aracı olarak kullanmasının sonucunda tıka basa dolu durumdadır. Yaşam hakkı ihlalden işkenceye, sağlık hakkına erişime kadar ağır ve ciddi ihlallerinin yaşandığı yerlerdir. BM İşkenceye Karşı Komite’nin Türkiye’nin Beşinci Dönemsel Raporu’na ilişkin “Sonuç Gözlemleri”nden sayılarının 4.000 kadar olduğunu net bir şekilde öğrendiğimiz ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlüsü mahpusların durumu ve İmralı Hapishanesi başta olmak üzere tek kişi ya da küçük grup izolasyonu/tecrit uygulamaları çözülemeyen kronik bir soruna dönüşmüştür.

İstanbul Sözleşmesi Yaşatır, İstanbul Sözleşmesi’nden Vazgeçmiyoruz!

İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararının kadınlar ve LGBTİ+’lar için ne anlama geldiğini 2024 yılında yüzlerce kadının erkekler tarafından öldürülmesi; LGBTİ+’ların ayrımcı, fobik ve nefret içerikli saldırılara maruz kalması; kadın ve LGBTİ+ hakları için yapılan barışçıl toplantı ve gösterilerin yasaklanması, şiddet uygulanarak müdahale edilmesi; yüzlerce kadın ve LGBTİ+’nın işkence ve diğer kötü muamele ile gözaltına alınması; yetkililerin bizzat desteği ile LGBTİ+ karşıtı nefret mitinglerinin yapılması ve her bakımdan derinleşen ayrımcılık ile çok iyi anlamış olduk.

Ekonomik ve Sosyal Hak İhlalleri Devam Ediyor

Türkiye uzunca bir süredir Cumhuriyet tarihinin en ağır ekonomik krizini yaşıyor. Yıllardır uygulanan borçlanmaya dayalı neoliberal ekonomi politikalarının, savaş ve çatışma harcamalarının sebep olduğu ekonomik kriz ve derin yoksullaşma, yurttaşların hem biyolojik hem de sosyal yaşamlarını sürdürülebilmelerini tümüyle imkânsız kılan ağır insan hakları ihlalidir. Hayat pahalılığı, işsizlik, yoksulluk, güvencesizleşme ve örgütsüzleşme en çok kadınları, çocukları, mültecileri/sığınmacıları vurmaktadır. Bu koşullarda işçi ve emekçilerin kıdem tazminatı gibi kazanılmış haklarına dokunulmamalı, enflasyon rakamları manipüle edilmemeli ve iş cinayetleri önlenmelidir. İşçi ve emekçilerin hak arama eylemleri yasaklanmamalı, sendikalaşma, grev ve toplu eylem hakkı güvenceye alınmalıdır.

Alevilerin Eşit Yurttaşlık Hakkı Talepleri Kabul Edilmelidir

Alevilerin, Cemevlerinin ibadethane statüsüne alınması ve zorunlu din derslerinin kaldırılması dahil olmak üzere eşit yurttaşlık hakkı talepleri kabul edilmelidir.

Mülteci/Sığınmacı/Göçmenlerin İnsan Hakları Vardır

Türkiye toplumunun bir parçası, asli unsuru haline gelen mülteciler/sığınmacılar, hala her türlü ayrımcılığa ve istismara, nefret söylemine ve ekonomik sömürüye yoğun bir şekilde maruz kalıyorlar. 2024 yılında da, Kayseri örneğinde olduğu gibi ırkçı ve nefret içerikli şiddete maruz kalan mülteciler/sığınmacılar yaşamlarını yitirdiler. Ülkede yaşamakta olan ağır krizin fiziksel, ruhsal, sosyal ve ekonomik tüm sonuçlarından en derin şekilde etkilenen ve mülteciler/sığınmacılar, ne yazık ki toplumumuz açısından görmezden gelinen, hatta gözden çıkarılan hayatlar oldular.

LGBT+ Hakları İnsan Haklarıdır

Cinsiyet kimliği veya cinsel yönelimi ne olursa olsun herkes eşit haklara sahiptir. LGBT+'ların ayrımcılığa maruz kalması ve hedef gösterilmesi kabul edilemez.

Türkiye'de ayrımcılığın temelleri içerisinde etnik aidiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, dini ve felsefi inanç dahil edilmeli, nefret söylemini yasaklayan özel bir nefret suçları yasası çıkarılmalıdır.

Çocuğun Yüksek Yararı Her Şeyin Üstünde Tutulmalıdır

Ne yazık ki çocukların her türden istismarına ilişkin ihlallerin devam ettiğini üzülen takip ediyoruz. Yaşanan bütün bu çocuk hakları ihlallerinin sorumlusu bütüncül bir çocuk koruma politikası olmayan, imzacı olduğu uluslararası sözleşmelerdeki yükümlülüklerini yerine getirmeyen devlettir. Unutulmamalı ki çocuk

hakları hiçbir bahaneyle ertelenemez, esnetilemez! Türkiye'yi amasız, fakatsız, lakinsiz, çekincesiz ve beyansız olarak BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Protokolleri uygulamaya davet ediyoruz.

Demokrasi Mücadelesi Yükseltilmelidir

Toplumsal değişim ve dönüşüm için demokrasi güçleri, emek-meslek örgütleri ile insan hakları hareketinin ortak mücadelesini örnek gereklidir. Yerel seçimler süreci demokrasinin yerelden inşasına dönüşmelidir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına Türkiye tarafından konulan çekincelerin kaldırılması talebi yerel seçimlerin temel bir talebi olarak öne çıkarılmalıdır.

İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi

Necatibey Caddesi No: 82/11-12, Kızılay – Ankara

Tel: +90 312 230 35 67-68-69 ● Faks: +90 312 230 17 07 ● e-mail: posta@ihd.org.tr ● www.ihd.org.tr